

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

5. června 2018*

„Řízení o předběžné otázce – Občanství Unie – Článek 21 SFEU – Právo občanů Unie svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států – Směrnice 2004/38/ES – Článek 3 – Oprávněné osoby – Rodinní příslušníci občana Unie – Článek 2 bod 2 písm. a) – Pojem ‚manžel nebo manželka‘ – Manželství mezi osobami stejného pohlaví – Článek 7 – Právo pobytu po dobu delší než tři měsíce – Základní práva“

Ve věci C-673/16,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Curtea Constituțională (Ústavní soud, Rumunsko) ze dne 29. listopadu 2016, došlým Soudnímu dvoru dne 30. prosince 2016, v řízení

Relu Adrian Coman,

Robert Clabourn Hamilton,

Asociația Accept

proti

Inspectoratul General pentru Imigrări,

Ministerul Afacerilor Interne,

za účasti:

Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării,

SOUDNÍ DVŮR (velký senát)

ve složení K. Lenaerts, předseda, A. Tizzano, místopředseda, R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič (zpravodaj), J. L. da Cruz Vilaça, A. Rosas, C. G. Fernlund a C. Vajda, předsedové senátů, E. Juhász, A. Arabadžev, M. Safjan, D. Šváby, M. Berger, E. Jarašiūnas a E. Regan, soudci,

generální advokát: M. Wathelet,

vedoucí soudní kanceláře: R. Șereș, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 21. listopadu 2017,

* Jednací jazyk: rumunština.

s ohledem na vyjádření předložená:

- za R. A. Comana a R. C. Hamiltona R. Iordache a R. Wintemutem, consilieri, jakož i R.-I. Ionescu, avocat,
- za Asociația Accept R. Iordache a R. Wintemutem, consilieri, jakož i R.-I. Ionescu, avocat, ve spolupráci s J. F. MacLennan, solicitor,
- za rumunskou vládu původně R.-H. Raduem, C. M. Florescu, E. Gane a R. Mangu, poté C.-R. Cantărem, C. M. Florescu, E. Gane a R. Mangu, jako zmocněnci,
- za Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării C. F. Asztalosem, M. Roșu a C. Vlad, jako zmocněnci,
- za lotyšskou vládu I. Kucina a V. Soņeca, jako zmocněnkyněmi,
- za maďarskou vládu M. Z. Fehérem, G. Koósem a M. M. Tátrai, jako zmocněnci,
- za nizozemskou vládu M. A. M. de Ree a K. Bulterman, jako zmocněnkyněmi,
- za polskou vládu B. Majczynou, M. Kamejsza-Kozłowskou a M. Szwarc, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi L. Nicolae, E. Montaguti a I. V. Rogalskim, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 11. ledna 2018,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 2 bodu 2 písm. a), čl. 3 odst. 1 a odst. 2 písm. a) a b), jakož i čl. 7 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (Úř. věst. 2004, L 158, s. 77; Zvl. vyd. 05/05, s. 46).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Reluem Adrianem Comanem a Robertem Clabournem Hamiltonem, jakož i Asociația Accept (dále společně jen „Coman a další“) na straně jedné a Inspectoratul General pentru Imigrări (Generální inspektorát pro imigraci, Rumunsko) (dále jen „inspektorát“) a Ministerul Afacerilor Interne (Ministerstvo vnitra, Rumunsko) na straně druhé, jehož předmětem je žádost týkající se podmínek přiznání práva pobytu po dobu delší než tři měsíce v Rumunsku R. C. Hamiltonovi.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 V bodě 31 odůvodnění směrnice 2004/38 se uvádí:

„(31) Tato směrnice ctí základní lidská práva a [svobody] a dodržuje zásady uznávané zejména Listinou základních práv Evropské unie. V souladu se zákazem diskriminace zakotveným v Listině by členské státy měly tuto směrnici provádět bez diskriminace osob požívajících práv podle této směrnice z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, etnického nebo sociálního původu, genetických znaků, jazyka, náboženství nebo přesvědčení, politického nebo jakéhokoli jiného přesvědčení, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, původu, zdravotního postižení, věku nebo sexuální orientace.“

- 4 Článek 2 této směrnice, nadepsaný „Definice“, v bodě 2 písm. a) a b) stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[...]

2. „rodinným příslušníkem“:

- a) manžel nebo manželka;
- b) partner, se kterým občan Unie uzavřel registrované partnerství na základě právních předpisů členského státu, zachází-li právní řád hostitelského členského státu s registrovaným partnerstvím jako s manželstvím, v souladu s podmínkami stanovenými souvisejícími právními předpisy hostitelského členského státu;

[...]“

- 5 Článek 3 uvedené směrnice, nadepsaný „Oprávněné osoby“, stanoví:

„1. Tato směrnice se vztahuje na všechny občany Unie, kteří se stěhují do jiného členského státu, než jehož jsou státními příslušníky, nebo v takovém členském státě pobývají, a na jejich rodinné příslušníky ve smyslu čl. 2 bodu 2, kteří je doprovázejí nebo následují.

2. Aniž je dotčeno právo volného pohybu a pobytu dotyčných osob, které tyto osoby již případně mají, usnadňuje hostitelský členský stát v souladu se svými vnitrostátními předpisy vstup a pobyt těchto osob:

- a) všech ostatních rodinných příslušníků bez ohledu na jejich státní příslušnost, kteří nejsou zahrnuti v definici rodinného příslušníka ve smyslu čl. 2 bodu 2 a kteří jsou v zemi, z níž pocházejí, osobami vyživovanými občanem Unie s primárním právem pobytu nebo členy jeho domácnosti nebo u kterých vážné zdravotní důvody naléhavě vyžadují osobní péči tohoto občana Unie o ně;
- b) partnera, se kterým má občan Unie řádně doložený trvalý vztah.

Hostitelský členský stát pečlivě posoudí osobní poměry těchto osob a zdůvodní každé odeprání vstupu či pobytu těchto osob.“

6 Článek 7 téže směrnice, nadepsaný „Právo pobytu po dobu delší než tři měsíce“, zní:

„1. Všichni občané Unie mají právo pobytu na území jiného členského státu po dobu delší než tři měsíce, pokud:

- a) jsou v hostitelském členském státě zaměstnanými osobami nebo osobami samostatně výdělečně činnými; nebo
- b) mají pro sebe a své rodinné příslušníky dostatečné prostředky, aby se po dobu svého pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu, a jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika; nebo
- c)
 - jsou zapsáni u soukromého či veřejného subjektu, akreditovaného nebo financovaného hostitelským členským státem v souladu s jeho právními předpisy nebo správní praxí z prvotního důvodu studia, včetně odborné přípravy, a
 - jsou účastníky zdravotního pojištění, kterým jsou v hostitelském členském státě kryta všechna rizika, a prohlášením nebo jiným podobným prostředkem podle své volby ujistí příslušný vnitrostátní orgán, že mají dostatečné prostředky pro sebe a své rodinné příslušníky, aby se po dobu jejich pobytu nestali zátěží pro systém sociální pomoci hostitelského členského státu; nebo
- d) jsou rodinnými příslušníky doprovázejícími nebo následujícími občana Unie, který splňuje podmínky uvedené v písmenech a), b) nebo c).

2. Právo pobytu stanovené v odstavci 1 se vztahuje rovněž na rodinné příslušníky doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v odst. 1 písm. a), b) nebo c).

3. Pro účely odst. 1 písm. a) si občan Unie, který již není zaměstnanou osobou ani samostatně výdělečně činnou osobou, ponechává postavení zaměstnané osoby nebo osoby samostatně výdělečně činné v těchto případech:

- a) není dočasně schopen pracovat v důsledku nemoci nebo úrazu;
- b) je řádně zapsán jako nedobrovolný nezaměstnaný poté, co byl zaměstnán více než jeden rok a je řádně zaregistrován u příslušného úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání;
- c) je řádně zapsán jako nedobrovolný nezaměstnaný po skončení pracovní smlouvy na dobu určitou kratší jednoho roku nebo poté, co se během prvních dvanácti měsíců stal nedobrovolně nezaměstnaným, a zaregistrován u příslušného úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání. V tom případě si postavení pracovníka ponechává na dobu alespoň šesti měsíců;
- d) zahájí odbornou přípravu. Pokud není nedobrovolně nezaměstnaný, může si postavení pracovníka ponechat, pouze vztahuje-li se odborná příprava k jeho předchozímu zaměstnání.

4. Odchylně od odst. 1 písm. d) a odstavce 2 mají právo pobytu jako rodinní příslušníci občana Unie splňujícího podmínky odst. 1 písm. c) pouze jeho manžel či manželka, registrovaný partner či partnerka ve smyslu čl. 2 odst. 2 písm. b) a nezaopatřené děti. Na jím vyživované předky v linii přímé a takové předky jeho manžela či manželky nebo partnera či partnerky se použije čl. 3 odst. 2.“

Rumunské právo

- 7 Článek 259 odst. 1 a 2 Codul Civil (občanský zákoník) stanoví:

„1. Manželství je dobrovolný svazek muže a ženy, uzavřený za podmínek stanovených zákonem.

2. Muž a žena jsou oprávněni uzavřít manželství za účelem založení rodiny.“

- 8 Článek 277 odst. 1, 2 a 4 občanského zákoníku zní:

„1. Manželství mezi osobami stejného pohlaví je zakázáno.

2. Manželství mezi osobami stejného pohlaví, která byla uzavřena rumunskými občany nebo cizinci v zahraničí, nejsou v Rumunsku uznávána. [...]

4. Právní ustanovení týkající se volného pohybu občanů členských států Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru na rumunském území se použijí.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 9 Relu A. Coman, občan Rumunska a USA, a R. C. Hamilton, občan USA, se seznámili v červnu 2002 v New Yorku (USA) a v tomto městě společně bydleli od května 2005 do května 2009. Relu A. Coman se následně usadil v Bruselu (Belgie), aby zde pracoval jako parlamentní asistent v Evropském parlamentu, zatímco R. C. Hamilton zůstal žít v New Yorku. Dne 5. listopadu 2010 uzavřeli v Bruselu manželství.
- 10 V březnu 2012 R. A. Coman svou práci v Parlamentu ukončil, přičemž zůstal žít v Bruselu, kde do ledna 2013 pobíral příspěvek v nezaměstnanosti.
- 11 V prosinci 2012 R. A. Coman a R. C. Hamilton požádali inspektorát o sdělení, jakým postupem a za jakých podmínek může R. C. Hamilton, který není občanem Unie, získat coby rodinný příslušník R. A. Comana právo legálně pobývat v Rumunsku po dobu delší než tři měsíce.
- 12 Dne 11. ledna 2013 inspektorát v odpověď na tuto žádost informoval R. A. Comana a R. C. Hamiltona, že R. C. Hamiltonovi svědčí jen právo pobytu po dobu tří měsíců, neboť s ohledem na to, že jde o osoby stejného pohlaví, se manželství v souladu s občanským zákoníkem neuznává, a že přiznat prodloužení práva k přechodnému pobytu R. C. Hamiltona v Rumunsku z titulu sloučení rodiny nelze.
- 13 Dne 28. října 2013 podali Coman a další k Judecătoria Sectorului 5 București (Obvodní soud pro Bukurešť 5, Rumunsko) proti inspektorátu žalobu, již se domáhali určení, že v souvislosti s výkonem práva na volný pohyb v rámci Unie došlo k diskriminaci na základě sexuální orientace, jakož i toho, aby inspektorátu byla uložena povinnost ukončit tuto diskriminaci a vyplatit jim náhradu morální újmy.
- 14 V rámci tohoto sporu vznesli námitku protiústavnosti čl. 277 odst. 2 a 4 občanského zákoníku. Coman a další mají za to, že skutečnost, že manželství mezi osobami stejného pohlaví, která byla uzavřena v cizině, nejsou pro účely výkonu práva pobytu uznávána, je porušením ustanovení rumunské Ústavy chránících právo na intimní, rodinný a soukromý život, jakož i porušením ustanovení týkajících se zásady rovnosti.
- 15 Usnesením ze dne 18. prosince 2015 se Judecătoria Sectorului 5 București (Obvodní soud pro Bukurešť 5) obrátil na Curtea Constituțională (Ústavní soud, Rumunsko) s tím, aby se k této námitce vyslovil.

- 16 Curtea Constituțională (Ústavní soud) poznamenává, že věc se týká otázky uznávání manželství, která byla právoplatně uzavřena v zahraničí mezi občanem Unie a jeho manželem stejného pohlaví, státním příslušníkem třetího státu, vzhledem k právu na rodinný život a právu na volný pohyb, nahlíženým z hlediska zákazu diskriminace na základě sexuální orientace. Za těchto okolností má Curtea Constituțională (Ústavní soud) pochybnosti o tom, jakým způsobem je třeba vykládat některé pojmy použité v příslušných ustanoveních směrnice 2004/38 ve spojení s Listinou základních práv (dále jen „Listina“) a s nejnovější judikaturou Soudního dvora a Evropského soudu pro lidská práva.
- 17 Za těchto podmínek se Curtea Constituțională (Ústavní soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Použije se pojem ‚manžel nebo manželka‘ ve smyslu čl. 2 bodu 2 písm. a) směrnice 2004/38 ve spojení s články 7, 9, 21 a 45 Listiny na státního příslušníka státu, který není členem Evropské unie, stejného pohlaví jako občan Unie, s nímž právoplatně uzavřel manželství podle práva jiného členského státu, než je hostitelský stát?
- 2) V případě kladné odpovědi, vyžadují čl. 3 odst. 1 a čl. 7 odst. [2] směrnice 2004/38 ve spojení s články 7, 9, 21 a 45 Listiny, aby hostitelský členský stát přiznal právo pobytu na svém území po dobu delší než tři měsíce manželovi nebo manželce občana Unie stejného pohlaví?
- 3) V případě záporné odpovědi na první otázku, může být státní příslušník státu, který není členem Evropské unie, stejného pohlaví jako občan Unie, s nímž právoplatně uzavřel manželství podle práva jiného členského státu, než je hostitelský stát, kvalifikován jako ‚ostatní rodinný příslušník‘ ve smyslu čl. 3 odst. 2 písm. a) směrnice 2004/38 nebo jako ‚partner, se kterým má občan Unie řádně doložený trvalý vztah‘ ve smyslu čl. 3 odst. 2 písm. b) uvedené směrnice, z čehož by vyplývala povinnost hostitelského členského státu usnadnit dotyčné osobě vstup a pobyt, i když tento stát neuznává manželství mezi osobami stejného pohlaví a nestanoví žádnou alternativní formu právního uznání, jako například registrované partnerství?
- 4) V případě, že odpověď na třetí otázku bude kladná, vyžadují čl. 3 odst. 2 a čl. 7 odst. 2 směrnice 2004/38 ve spojení s články 7, 9, 21 a 45 Listiny, aby hostitelský členský stát přiznal manželovi nebo manželce občana Unie stejného pohlaví právo pobytu na svém území po dobu delší než tři měsíce?“

K předběžným otázkám

Úvodní poznámky

- 18 Je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora je účelem směrnice 2004/38 usnadnit výkon základního a osobního práva svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, které čl. 21 odst. 1 SFEU přiznává přímo občanům Unie, a že cílem této směrnice je zejména posílení uvedeného práva (rozsudky ze dne 12. března 2014, O. a B., C-456/12, EU:C:2014:135, bod 35; ze dne 18. prosince 2014, McCarthy a další, C-202/13, EU:C:2014:2450, bod 31, jakož i ze dne 14. listopadu 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, bod 31).
- 19 Podle čl. 3 odst. 1 se směrnice 2004/38 vztahuje na všechny občany Unie, kteří se stěhují do jiného členského státu, než jehož jsou státními příslušníky, nebo v takovém členském státě pobývají, a na jejich rodinné příslušníky ve smyslu čl. 2 bodu 2 této směrnice, kteří je doprovázejí nebo následují.
- 20 K tomu Soudní dvůr již opakovaně judikoval, že z gramatického, systematického a teleologického výkladu ustanovení směrnice 2004/38 vyplývá, že jediným cílem této směrnice je upravit podmínky vstupu a pobytu občana Unie v jiných členských státech, než je stát, jehož má státní příslušnost,

a tedy nezakládá odvozené právo pobytu státních příslušníků třetí země, kteří jsou rodinnými příslušníky občana Unie, v členském státě, jehož má uvedený občan státní příslušnost (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 12. března 2014, O. a B., C-456/12, EU:C:2014:135, bod 37; ze dne 10. května 2017, Chavez-Vilchez a další, C-133/15, EU:C:2017:354, bod 53, a ze dne 14. listopadu 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, bod 33).

- 21 V projednávané věci, jak bylo již uvedeno výše v bodech 9 až 11 tohoto rozsudku, požádal R. A. Coman, občan Rumunska a USA, a R. C. Hamilton, občan USA, inspektorát o sdělení, jakým postupem a za jakých podmínek může R. C. Hamilton coby rodinný příslušník R. A. Comana získat odvozené právo pobytu v Rumunsku, tedy v členském státě, jehož má R. A. Coman státní příslušnost. Z toho vyplývá, že směrnice 2004/38, o jejíž výklad předkládající soud žádá, nemůže být základem pro odvozené právo pobytu R. C. Hamiltona.
- 22 Avšak platí, jak Soudní dvůr již opakovaně rozhodl, že i když předkládající soud po formální stránce omezil své otázky na výklad ustanovení směrnice 2004/38, taková skutečnost nebrání Soudnímu dvoru, aby předkládajícímu soudu poskytl všechny prvky výkladu unijního práva, které mohou být užitečné pro rozhodnutí ve věci, která mu byla předložena, bez ohledu na to, zda je tento soud ve svých otázkách zmínil (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne ze dne 10. května 2017, Chavez-Vilchez a další, C-133/15, EU:C:2017:354, bod 48, a ze dne 14. listopadu 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, bod 28 a citovaná judikatura).
- 23 V této souvislosti Soudní dvůr již v některých případech uznal, že státním příslušníkům třetích států, již jsou rodinnými příslušníky občana Unie a nemají odvozené právo pobytu v členském státě, jehož má tento občan státní příslušnost, na základě ustanovení směrnice 2004/38, může být přesto takové právo přiznáno na základě čl. 21 odst. 1 SFEU (rozsudek ze dne 14. listopadu 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, bod 46).
- 24 Konkrétně Soudní dvůr uvedl, že pokud byl při skutečném pobytu občana Unie v jiném členském státě, než jehož má státní příslušnost, na základě a za dodržení podmínek stanovených směrnicí 2004/38, v tomto členském státě rozvíjen nebo upevněn rodinný život, užitečný účinek práv, která pro dotyčného občana Unie vyplývají z čl. 21 odst. 1 SFEU, vyžaduje, aby rodinný život, který tento občan vedl v uvedeném členském státě, mohl po jeho návratu do členského státu, jehož má státní příslušnost, pokračovat prostřednictvím přiznání odvozeného práva pobytu dotyčnému rodinnému příslušníkovi, který je státním příslušníkem třetího státu. V případě neexistence takového odvozeného práva pobytu by totiž občan Unie mohl být odrazen od opuštění členského státu, jehož má státní příslušnost, za účelem využití svého práva pobytu v jiném členském státě podle čl. 21 odst. 1 SFEU, z důvodu, že nemá jistotu, zda bude moci v členském státě původu pokračovat v rodinném životě se svými blízkými příbuznými, který byl takto rozvinut nebo upevněn v hostitelském členském státě (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. března 2014, O. a B., C-456/12, EU:C:2014:135, bod 54 a citovaná judikatura).
- 25 Pokud jde o podmínky přiznání tohoto odvozeného práva pobytu, Soudní dvůr zdůraznil, že nesmí být přísnější než podmínky stanovené směrnicí 2004/38 pro přiznání takového práva pobytu státnímu příslušníkovi třetího státu, který je rodinným příslušníkem občana Unie, jenž využil svého práva volného pohybu a usadil se v jiném členském státě, než jehož má státní příslušnost. Tato směrnice se totiž musí na situaci popsanou v předchozím bodě tohoto rozsudku použít obdobně (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 12. března 2014, O. a B., C-456/12, EU:C:2014:135, body 50 a 61; ze dne 10. května 2017, Chavez-Vilchez a další, C-133/15, EU:C:2017:354, body 54 a 55, jakož i ze dne 14. listopadu 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, bod 61).
- 26 V projednávané věci vycházejí otázky položené předkládajícím soudem z předpokladu, že R. A. Coman při svém skutečném pobytu v Belgii na základě čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38 rozvinul nebo upevnil rodinný život s R. C. Hamiltonem.

- 27 Na otázky položené předkládajícím soudem je třeba odpovědět s ohledem na výše uvedené úvahy.

K první otázce

- 28 Podstatou první předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda v situaci, kdy občan Unie využil svobody pohybu tím, že v souladu s podmínkami stanovenými v čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38 vycestoval do jiného členského státu, než jehož má státní příslušnost, a skutečně v něm pobýval a při tomto pobytu rozvinul nebo upevnil rodinný život se státním příslušníkem třetího státu stejného pohlaví, s nímž vstoupil do manželství právoplatně uzavřeného v hostitelském členském státě, musí být čl. 21 odst. 1 SFEU vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby příslušné orgány členského státu, jehož má občan Unie státní příslušnost, odmítly přiznat právo pobytu na území tohoto členského státu uvedenému státnímu příslušníkovi třetího státu z důvodu, že právo uvedeného členského státu nezakotvuje manželství mezi osobami stejného pohlaví.
- 29 Je třeba připomenout, že jakožto rumunský státní příslušník má R. A. Coman podle čl. 20 odst. 1 SFEU status občana Unie.
- 30 Soudní dvůr v této souvislosti opakovaně podotkl, že status občana Unie je předurčen k tomu být základním statutem státních příslušníků členských států (rozsudky ze dne 20. září 2001, Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458, bod 31; ze dne 8. března 2011, Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, bod 41, a ze dne 2. června 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, bod 29).
- 31 Jak vyplývá z judikatury Soudního dvora, státní příslušník členského státu, který stejně jako ve věci v původním řízení využil jakožto občan Unie práva volného pohybu a pobytu v jiném členském státě, než je členský stát jeho původu, se může dovolávat práv spojených s tímto postavením, zejména práv zakotvených v čl. 21 odst. 1 SFEU, a to případně i ve vztahu k členskému státu svého původu (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 23. října 2007, Morgan a Bucher, C-11/06 a C-12/06, EU:C:2007:626, bod 22; ze dne 18. července 2013, Prinz a Seeberger, C-523/11 a C-585/11, EU:C:2013:524, bod 23, jakož i ze dne 14. listopadu 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, bod 51).
- 32 Práva přiznaná tímto ustanovením státním příslušníkům členských států zahrnují právo vést běžný rodinný život, za přítomnosti jejich rodinných příslušníků, jak v hostitelském členském státě, tak v členském státě, jehož mají státní příslušnost, po návratu do něj (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 7. července 1992, Singh, C-370/90, EU:C:1992:296, body 21 a 23, jakož i ze dne 14. listopadu 2017, Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862, bod 52 a citovaná judikatura).
- 33 K otázce, zda mezi „rodinné příslušníky“ zmíněné v předchozím bodě spadá i státní příslušník třetího státu stejného pohlaví jako občan Unie, s nímž bylo v jednom z členských států uzavřeno manželství podle práva tohoto státu, je třeba nejprve připomenout, že směrnice 2004/38 – která se, jak bylo již uvedeno výše v bodě 25 tohoto rozsudku, za takových okolností, jaké nastaly ve věci v původním řízení, použije obdobně – v čl. 2 bodě 2 písm. a) jako „rodinného příslušníka“ zmiňuje konkrétně „manžela nebo manželku“.
- 34 Pojem „manžel nebo manželka“ uvedený v tomto ustanovení označuje osobu, která je s jinou osobou ve svazku manželském (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. července 2008, Metock a další, C-127/08, EU:C:2008:449, body 98 a 99).
- 35 V souvislosti s otázkou, zda tento pojem zahrnuje státního příslušníka třetího státu stejného pohlaví jako občan Unie, s nímž bylo v jednom z členských států uzavřeno manželství podle práva tohoto státu, je třeba nejprve podotknout, že pojem „manžel nebo manželka“ ve smyslu směrnice 2004/38 je z hlediska genderu neutrální, takže může zahrnovat i manžela nebo manželku dotyčného občana Unie stejného pohlaví.

- 36 Dále je třeba poukázat na to, že zatímco pro účely určení kvalifikace partnera, se kterým občan Unie uzavřel registrované partnerství na základě právních předpisů členského státu, jako „rodinného příslušníka“ odkazuje čl. 2 bod 2 písm. b) směrnice 2004/38 na podmínky stanovené souvisejícími právními předpisy členského státu, do kterého tento občan hodlá vycestovat nebo ve kterém hodlá pobývat, čl. 2 bod 2 písm. a) této směrnice, který se v projednávané věci použije obdobně, takový odkaz v souvislosti s pojmem „manžel nebo manželka“ ve smyslu uvedené směrnice naopak neobsahuje. Z toho vyplývá, že členský stát nemůže s odkazem na své vnitrostátní právo odmítnout na svém území uznat, výhradně pro účely přiznání odvozeného práva pobytu státnímu příslušníkovi třetího státu, manželství uzavřené tímto státním příslušníkem s občanem Unie stejného pohlaví v některém jiném členském státě podle práva tohoto jiného členského státu.
- 37 Je pravda, že osobní stav osob, pod který spadají normy upravující manželství, je oblastí, která je v pravomoci členských států, a unijní právo do této pravomoci nezasahuje (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 2. října 2003, Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539, bod 25; ze dne 1. dubna 2008, Maruko, C-267/06, EU:C:2008:179, bod 59, jakož i ze dne 14. října 2008, Grunkin a Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, bod 16). Členské státy se proto mohou podle svého uvážení rozhodnout, zda manželství pro osoby stejného pohlaví upraví či nikoli (rozsudek ze dne 24. listopadu 2016, Parris, C-443/15, EU:C:2016:897, bod 59).
- 38 Z ustálené judikatury nicméně vyplývá, že členské státy musí při výkonu této pravomoci dodržovat unijní právo a zvláště ustanovení Smlouvy týkající se svobody pohybovat se a pobývat na území členských států přiznané každému občanovi Unie (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 2. října 2003, Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539, bod 25; ze dne 14. října 2008, Grunkin a Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, bod 16, jakož i ze dne 2. června 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, bod 32).
- 39 Účinkem skutečnosti, že by členským státům byla ponechána možnost, aby na svém území státnímu příslušníkovi třetího státu, s nímž občan Unie stejného pohlaví uzavřel v jednom z členských států manželství podle práva tohoto státu, přiznávaly či odmítaly vstup a pobyt podle toho, zda ustanovení vnitrostátního práva stanoví manželství mezi osobami stejného pohlaví, by přitom bylo to, že by se svoboda pohybu občanů Unie, kteří již využili této svobody, měnila podle konkrétního členského státu v závislosti na takových ustanoveních vnitrostátního práva (obdobně viz rozsudek ze dne 25. července 2008, Metock a další, C-127/08, EU:C:2008:449, bod 67). Taková situace by byla v rozporu s judikaturou Soudního dvora, kterou připomněl generální advokát v bodě 73 svého stanoviska, podle které s ohledem na kontext a cíle směrnice 2004/38 nelze ustanovení této směrnice, která se v projednávané věci použije obdobně, vykládat restriktivně a každopádně nesmějí být zbavena svého užitečného účinku (rozsudky ze dne 25. července 2008, Metock a další, C-127/08, EU:C:2008:449, bod 84, jakož i ze dne 18. prosince 2014, McCarthy a další, C-202/13, EU:C:2014:2450, bod 32).
- 40 Z toho vyplývá, že odmítnutí orgánů členského státu uznat, výhradně pro účely přiznání odvozeného práva pobytu státnímu příslušníkovi třetího státu, manželství uzavřené tímto státním příslušníkem s občanem Unie stejného pohlaví, který má státní příslušnost tohoto členského státu, v jiném členském státě podle práva tohoto jiného členského státu v době jejich skutečného pobytu v něm může narušovat výkon práva tohoto občana, zakotveného v čl. 21 odst. 1 SFEU, svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států. V důsledku takového odmítnutí by totiž mohl být uvedený občan Unie zbaven možnosti vrátit se do členského státu, jehož je státním příslušníkem, společně se svým manželem nebo manželkou.
- 41 Avšak platí, že omezení svobody pohybu osob, která je stejně jako ve věci v původním řízení nezávislá na státní příslušnosti dotčených osob, může být v souladu s ustálenou judikaturou odůvodněné, pokud se zakládá na objektivních hlediscích obecného zájmu a je přiměřené cíli legitimně sledovanému vnitrostátním právem (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 14. října 2008, Grunkin a Paul, C-353/06, EU:C:2008:559, bod 29; ze dne 26. února 2015, Martens, C-359/13, EU:C:2015:118, bod 34, jakož i ze dne 2. června 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, bod 48). Z judikatury

Soudního dvora vyplývá, že opatření je přiměřené tehdy, pokud je způsobilé zajistit uskutečnění sledovaného cíle a přitom nepřekračuje meze toho, co je k jeho dosažení nezbytné (rozsudek ze dne 26. února 2015, Martens, C-359/13, EU:C:2015:118, bod 34 a citovaná judikatura).

- 42 Stran důvodů obecného zájmu je třeba konstatovat, že vícere vlády, které předložily Soudnímu dvoru vyjádření, poukázaly v této souvislosti na základní povahu institutu manželství a na snahu více členských států zachovat pojmání tohoto institutu jako svazku muže a ženy, jež je v některých členských státech chráněno normami o právní síle ústavy. Lotyšská vláda k tomu na jednání uvedla, že i kdyby odmítání uznávat za takových okolností, jako nastaly ve věci v původním řízení, manželství mezi osobami stejného pohlaví uzavřená v jiném členském státě představovalo omezení článku 21 SFEU, bylo by takové omezení odůvodněné důvody souvisejícími s veřejným pořádkem a s národní identitou podle čl. 4 odst. 2 SEU.
- 43 K tomu je třeba připomenout, že v souladu s čl. 4 odst. 2 SEU Unie ctí národní identitu svých členských států, která spočívá v jejich základních politických a ústavních systémech (v tomto smyslu viz rovněž rozsudek ze dne 2. června 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, bod 73 a citovaná judikatura).
- 44 Soudní dvůr dále opakovaně rozhodl, že pojem „veřejný pořádek“, pokud má odůvodnit odchylku od základní svobody, musí být chápán restriktivně, takže jeho dosah nemůže být určován jednostranně každým členským státem bez kontroly ze strany orgánů Unie. Z toho vyplývá, že veřejného pořádku je možné se dovolávat jen v případech skutečné a dostatečně závažné hrozby, kterou je dotčen základní společenský zájem (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 2. června 2016, Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, bod 67, a ze dne 13. července 2017, E, C-193/16, EU:C:2017:542, bod 18 a citovaná judikatura).
- 45 V této souvislosti je třeba konstatovat, že povinností členského státu uznat manželství mezi osobami stejného pohlaví uzavřené v jiném členském státě podle práva tohoto jiného členského státu výhradně pro účely přiznání odvozeného práva pobytu státnímu příslušníkovi třetího státu není v prvně uvedeném členském státě institut manželství, který je definován vnitrostátním právem a spadá, jak bylo připomenuto výše v bodě 37 tohoto rozsudku, do pravomoci členských států, dotčen. Z této povinnosti neplyne pro daný členský stát nutnost upravit ve vnitrostátním právu institut manželství mezi osobami stejného pohlaví. Je omezena na povinnost uznávat taková manželství uzavřená v jiném členském státě podle práva tohoto jiného členského státu, a to výhradně pro účely výkonu práv, která tyto osoby dovozují z unijního práva.
- 46 Taková povinnost uznávat, jež platí výhradně pro účely přiznání odvozeného práva pobytu státnímu příslušníkovi třetího státu, nenarušuje národní identitu ani neohrožuje veřejný pořádek dotyčného členského státu.
- 47 Je třeba dodat, že vnitrostátní opatření, které je způsobilé bránit volnému pohybu osob, může být odůvodněné jen tehdy, je-li v souladu se základními právy zaručenými Listinou, jejichž dodržování Soudní dvůr zajišťuje (obdobně viz rozsudek ze dne 13. září 2016, Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, bod 66).
- 48 V souvislosti s pojmem „manžel nebo manželka“, uvedeným v čl. 2 bodě 2 písm. a) směrnice 2004/38, je zásadní právo na respektování soukromého a rodinného života, zaručené článkem 7 Listiny.
- 49 V tomto ohledu, jak plyne z vysvětlení k Listině základních práv (Úř. věst. 2007, C 303, s. 17), mají v souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny práva zaručená jejím článkem 7 stejný smysl a stejný rozsah jako práva zaručená článkem 8 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950.

- 50 Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) přitom vyplývá, že na vztah, který udržuje pár tvořený osobami stejného pohlaví, se může vztahovat pojem „soukromý život“ i pojem „rodinný život“, a to ze stejného titulu jako v případě páru tvořeného osobami opačného pohlaví, který je ve stejné situaci (rozsudek ESLP ze dne 7. listopadu 2013, Vallianatos a další v. Řecko, CE:ECHR:2013:1107JUD002938109, § 73, a rozsudek ESLP ze dne 14. prosince 2017, Orlandi a další v. Itálie, CE:ECHR:2017:1214JUD002643112, § 143).
- 51 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na první otázku odpovědět, že v situaci, kdy občan Unie využil svobody pohybu tím, že v souladu s podmínkami stanovenými v čl. 7 odst. 1 směrnice 2004/38 vycestoval do jiného členského státu, než jehož má státní příslušnost, a skutečně v něm pobýval a při tomto pobytu rozvinul nebo upevnil rodinný život se státním příslušníkem třetího státu stejného pohlaví, s nímž vstoupil do manželství právoplatně uzavřeného v hostitelském členském státě, musí být čl. 21 odst. 1 SFEU vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby příslušné orgány členského státu, jehož má občan Unie státní příslušnost, odmítly přiznat právo pobytu na území tohoto členského státu uvedenému státnímu příslušníkovi třetího státu z důvodu, že právo uvedeného členského státu nezakotvuje manželství mezi osobami stejného pohlaví.

Ke druhé otázce

- 52 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda v případě kladné odpovědi na první otázku musí být čl. 21 odst. 1 SFEU vykládán v tom smyslu, že za takových okolností, jako nastaly ve věci v původním řízení, má státní příslušník třetího státu stejného pohlaví jako občan Unie, s nímž bylo v jednom z členských států uzavřeno manželství podle práva tohoto státu, právo pobytu po dobu delší než tři měsíce na území členského státu, jehož státní příslušnost má občan Unie.
- 53 Jak bylo již připomenuto výše v bodech 23 a 24 tohoto rozsudku, pokud byl při skutečném pobytu občana Unie v jiném členském státě, než jehož má státní příslušnost, na základě a za dodržení podmínek stanovených směrnicí 2004/38, v tomto členském státě rozvíjen nebo upevněn rodinný život, užitečný účinek práv, která pro dotyčného občana Unie vyplývají z čl. 21 odst. 1 SFEU, vyžaduje, aby rodinný život, který tento občan vedl v tomto členském státě, mohl po jeho návratu do členského státu, jehož má státní příslušnost, pokračovat prostřednictvím přiznání odvozeného práva pobytu dotyčnému rodinnému příslušníkovi, který je státním příslušníkem třetího státu.
- 54 Pokud jde o podmínky přiznání uvedeného odvozeného práva pobytu, Soudní dvůr zdůraznil, jak bylo již poznamenáno výše v bodě 25 tohoto rozsudku, že tyto nesmí být přísnější než podmínky stanovené směrnicí 2004/38 pro přiznání takového práva pobytu státnímu příslušníkovi třetího státu, který je rodinným příslušníkem občana Unie, jenž využil práva volného pohybu a usadil se v jiném členském státě, než jehož má státní příslušnost.
- 55 V této souvislosti, jak plyne z čl. 7 odst. 2 směrnice 2004/38, se právo pobytu stanovené v odstavci 1 tohoto článku vztahuje rovněž na rodinné příslušníky doprovázející nebo následující v hostitelském členském státě občana Unie, kteří nejsou státními příslušníky žádného členského státu, za předpokladu, že tento občan Unie splňuje podmínky stanovené v odst. 1 písm. a), b) nebo c) téhož článku.
- 56 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět, že čl. 21 odst. 1 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že za takových okolností, jako nastaly ve věci v původním řízení, má státní příslušník třetího státu stejného pohlaví jako občan Unie, s nímž bylo v jednom z členských států uzavřeno manželství podle práva tohoto státu, právo pobytu po dobu delší než tři měsíce na území členského státu, jehož státní příslušnost má občan Unie. Toto odvozené právo pobytu nesmí podléhat podmínkám přísnějším, než jaké stanoví článek 7 směrnice 2004/38.

Ke třetí a čtvrté otázce

- 57 Vzhledem k odpovědím poskytnutým na první a druhou otázku není namístě odpovídat na třetí a čtvrtou otázku.

K nákladům řízení

- 58 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) V situaci, kdy občan Unie využil svobody pohybu tím, že v souladu s podmínkami stanovenými v čl. 7 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, vycestoval do jiného členského státu, než jehož má státní příslušnost, a skutečně v něm pobýval a při tomto pobytu rozvinul nebo upevnil rodinný život se státním příslušníkem třetího státu stejného pohlaví, s nímž vstoupil do manželství právoplatně uzavřeného v hostitelském členském státě, musí být čl. 21 odst. 1 SFEU vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby příslušné orgány členského státu, jehož má občan Unie státní příslušnost, odmítly přiznat právo pobytu na území tohoto členského státu uvedenému státnímu příslušníkovi třetího státu z důvodu, že právo uvedeného členského státu nezakotvuje manželství mezi osobami stejného pohlaví.
- 2) Článek 21 odst. 1 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že za takových okolností, jako nastaly ve věci v původním řízení, má státní příslušník třetího státu stejného pohlaví jako občan Unie, s nímž bylo v jednom z členských států uzavřeno manželství podle práva tohoto státu, právo pobytu po dobu delší než tři měsíce na území členského státu, jehož státní příslušnost má občan Unie. Toto odvozené právo pobytu nesmí podléhat podmínkám přísnějším, než jaké stanoví článek 7 směrnice 2004/38.

Podpisy.